

delu podal sliko preseljevanja ljudstev, gledano ne z bizantinskega ali langobardskega stališča, ampak z gepidskega.

Glede tega, kako nam pisatelj podaja vse navedene misli in podatke, bi omenil, da bi delo neprimerno mnogo pridobilo, ako bi Sevin navajal vse citate pod črto in v originalnem tekstu. Z iskanjem po delih, ki so sicer v seznamu literature natančno navedena po številkah, izgubimo veliko časa, pa tudi citirana dela niso vsakomur dostopna.

J. Klemenc

Jaro Sašel, *Vodnik po Emoni*, Ljubljana 1955, 98 str. francoski prevod (39–52), 4 slike v tekstu 11 slik v prilogi.

Pred nami je knjižica, ki jo je založil in izdal Mestni muzej v Ljubljani. Po obliki je zelo dobro opremljena, lahko rečemo, da celo bogato. Tiskana je na dobrem papirju in glede na velikost in papir odlično ilustrirana. Klišeji so izborni in tudi tisk je odličen. Tako je ta knjižica kakor po zunanji obliki, tako tudi po tisku in po ilustracijah zelo prikupna. Vendar se moramo pa z vso pravico vprašati, kaj je pravzaprav hotel izdajatelj s to knjižico. Publikacija ima namreč naslov »Vodnik po Emoni«. Ker pa imamo pod pojmom »vodnika« vedno neko določeno predstavo, je vsekakor upravičeno vprašanje, ali »Vodnik po Emoni« zasluži to ime. Po vsebini predstavlja knjižica le kratko, poljudno-znanstveno starejšo zgodovino Ljubljane, niti ne Emone. Tako bi bil glede na širino, ki je bila omenjena in glede na obravnavo veliko primernejši naslov »Nekaj iz najstarejše zgodovine Ljubljanec«. Kasneje sta bila »Vodniku« dodana še dva lista, ki naj bi nudila nekaj vodnik po arheoloških zbirkah Mestnega muzeja. Vendar je to podano v zelo skopih besedah, tako da je le neka splošna registracija glavnega materiala. Vsekakor je premalo, da se v neki vitrini registrira material na način, kot v tej knjižici, na pol drugi strani za vse zbirke. Tudi tu se pojavlja vprašanje, čemu je sploh to natisnjeno, ko v resnici ne more nikomur služiti. Vprašanje je tudi, ali je na mestu, omenjati fragmente keramike kot »črepinje«, ker pod črepinjami razumemo marsikaj. Še resnejša opomba pa je, da bi bilo želeti, da bi naj bila registracija objektov točna. Doslej v Ljubljani slovanskih žar namreč sploh ne poznamo.

Ne glede na to, kakšen cilj je zasledovala pričujoča publikacija, je pa potrebno pokazati tudi nekaj momentov, ki zadevajo predvsem avtorja in zadevajo njegovo znanstveno podajanje. V celoti lahko rečemo, da je »Vodnik« pisan zelo lepo in tekoče. Avtor ima zelo lep slog. Razen tega je avtor uporabil tudi slog, ki je razumljiv ne samo suhoparnim znanstvenikom, temveč tudi drugim. Vendar je pa kljub temu treba paziti na znanstveno resnico in znanstvena dognanja. Ne gre si ustvariti nekakšno svoje mnenje, ki še ni nikjer dokazano, in ga podajati javnosti kot zadnji krik arheologije. Posamezna mnenja avtorja, ako so tudi še tako zanimiva, ostanejo toliko časa osebna mnenja, dokler niso na drugih mestih znanstveno dokumentirana in jih ne gre vsiljevati drugim, celo ne pod nekim splošnim videzom takšnega arheološkega stanja. Poleg tega je pa avtor zagrešil tudi še vrsto napak, ki jih v takšni publikaciji, še zlasti, ker je poljudno-znanstvena, ne bi nikakor smel. Dotaknili se bomo samo nekaj najbolj izrazitih primerov, čeprav bi se o mnogih stvareh dalo razpravljati.

Avtor postavlja prvo sled človeškega življenja na ljubljanskem ozemlju v t. i. kulturo Ljubljanskega barja. Čeprav je mogoče slediti življenje tudi še v čas paleolitika, ko je ljubljansko področje predstavljalo obširen areal tedanjih lovcev (najdba na Vrhniki), imamo prvo doslej ugotovljeno naselitev res v kulturi Ljubljanskega barja. Toda avtor postavlja to kulturo v čas od 1900 do 1500, medtem ko jo vse kronologije postavljajo v čas od 1900–1700, včasih pa tudi v čas od 1800–1600. Kje je avtor dobil svoje letnice, ni jasno, posebno ker v tekstu izrecno pravi, da je to ribiško lovška kultura na prehodu mlajše kamene v bronasto dobo. Dalje deli avtor kulturo Ljubljanskega barja na »starejšo« in »mlajšo« dobo. Res lahko bi mu bili hvaležni, ako bi mu uspelo dokazati to delitev (v Vodniku je žal le nekaj splošnih fraz), kar je doslej vsem raziskovalcem Barja spodletelo. Zanimivo je, da avtor šele v mlajšo fazo svoje kulture Ljubljanskega barja postavlja uporabo »bakra in bronca«. Toda, kolikor danes vemo, so se bakreni predmeti uporabljali že na samem začetku nam znane kulture, o »bronastih« pa žal ni nikjer sledu. V mlajši dobi, meni avtor, so

prebivalci prešli od lovsko-ribiškega načina preživljanja na motično poljedelstvo. Vzrok vidi v krčenju jezera in v kosih žrnelj, ki, kakor meni, niso služili le za mletje obvodnih lešnikov in podobnih sadežev. Ta njegova trditev je ravno tako samovoljna, kakor tudi ona, da naj bi se v tej dobi začel uveljavljati patriarhat. Avtor sklepa dalje glede na glinaste idole, ki so bili najdeni na Barju, na razvit kult plodnosti. Žal je pa bil najden le en tak idol. Zanimivo bi bilo tudi vedeti, kje in kdaj so bili najdeni v naši kulturi meči in bojne sekire. Samovoljna je dalje trditev, da je tedanje ljudstvo prvo spoznalo »ljubljski prostor kot strateško in ekonomsko pomemben«, kar pa povezuje tudi s pomembnostjo »trgovsko-prometne smeri«.

Zanimivo je, da so avtorju neresljiva vprašanja tudi, »kakšna so bila naselja«, medtem ko druga res neresljiva rešuje s takšno lahkoto. Toda ravno v tem primeru bi mogel dobiti precej podatkov, na temelju katerih je mogoča vsaj približna slika (Arheološki vestnik 1954, 5 sl., 95 sl.).

Hiatus v naselitvi ljubljanskega prostora vidi avtor med koncem prehodnega časa iz kamene v bronasto dobo in železno dobo. Sam hiatus tolmači zopet s svojimi hipotezami in ekskurzi. Med takšne sodi sicer zelo vabljiva, toda tudi zelo dvomljiva ugotovitev, da je staro prebivalstvo bilo verjetno absorbirano »v valu nove kulture in novih ljudi, ki so prodirali sem z vzhoda«. Z drugimi besedami so na zahodni del Balkana prišla ilirska plemena z vzhoda. Zanimivo pa je dalje, da avtorju sploh miso znane bronzastodobne najdbe na področju Ljubljane in okolice, kot so kolišče pri Preserju (Arheološki vestnik 1953, 256 sl.), kolišče pri Blatni Brezovici (Arh. vest. 1954, 18.— Gradivo sicer v celoti ni objavljeno toda je dostopno); dalje meč trstaste oblike na kolišču pri Igu (GMDS 1942, 93), najdbe bronzastih sulicastih osti v Ljublanici, itd., itd.

Naslednje predzgodovinske periode so nekoliko točneje podane, vendar samo v obrisih splošnega značaja, kar glede na namen tudi zadostuje. Kar pa zadeva rimski, t. j. pravi emonski del, se avtor omejuje le na kratko zgodovino, ki ima pa kljub temu, da je to še najboljši del vendar mnoge pomankljivosti. Tako je tu nesorazmerje med posameznimi razlagami. Medtem ko avtor posamezne pojme ali imena pojasnjuje relativno obširno, drugih sploh ne pojasni. Misli pa, da gre to bolj na račun omejevanja prostora. Vendar bi pa avtor glede tega moral le najti neko pravilno rešitev. Tako n. pr. nimamo nikjer omenjenih niti glavnih doslej ugotovljenih najdenih spomenikov iz časa rimske Emona. Takšnih momentov je pa še več, ki jih pa tu ne gre naštevati. Od tistega pa, kar je podano, bi omenila nekaj točk. Tako avtor n. pr. sodi, da je ljubljansko ozemlje bilo »stičišče Kelto, Ilirov in Venetov«, vendar pa mu ni jasno, h kateri etnični skupini je to naselje pripadalo pred rimsko zasedbo. Medtem pa Strabo omenja, da so tu bili Kelti oziroma Tauriski. Avtor bi vsekakor moral omeniti, da je del emonskega področja, preden je prišel pod Panonijo, pripadal Noriku. Točno je sicer n. pr., da so Tegulae bile žigosane, toda ne »navadno«, temveč le včasih ali večkrat.

Novejša raziskovanja na področju Emona, ki so pa omejena le na sondažna dela in raziskovanja, so pokazala, kakor pravi avtor, povprečno 8 plasti. Po vsej priliki pa tu ne bo šlo za 8 kulturnih plasti, temveč le za 8 gradbenih sprememb na posameznih mestih, ki jih pa nikakor ne moremo posplošiti na vso Emono. Vprašanje je celo, ali so tudi na teh mestih res spremembe, kakor jih vidi avtor. Avtor misli, da so Markomani uničili Emono, kar naj bi nekako dokazovala močna plast žganine, ugotovljena na nekaterih mestih pri sondiranju. Toda ta domneva ni za sedaj nikjer niti zgodovinsko niti arheološko dokazana. Nejasno je tudi, kako si avtor zamišlja delitev parcel uglednim meščanom po mestni upravi za postavitev nagrobnikov in za pokop. Doslej vemo pač, da so bila grobišča zvečine javna ob cestah in da je bil tu pokopan pač vsak, ki je živel na področju mesta, naselja. Seveda imamo pa tudi bolj privatna grobišča. Malo je pa verjetno, da so v Emoni obstajala v večji meri takšna privatna grobišča, oddana od mestne uprave. Nerazumljivo je tudi, kako si avtor predstavlja, da je emonsko področje bilo poleg Emona upravljano tudi iz »poštnih postaj«. Prvič je tudi tu postavljena trditev, da je emonsko upravno področje segalo do Kolpe. S čim to avtor utemeljuje, ni znano. Dvomljiva je tudi domneva, da bi mogli v Emoni na temelju kipca nekega gladiatorja in žrtvenika Nemezi pričakovati že amfiteater, itd.

Staroslovansko dobo obravnava avtor upravičeno zelo kratko. Toda tudi to žal ni brez napak. Na dvorišču SAZU vkopani silosi niso »starejši« od tu najdenih grobov, temveč kasnejši (Arh. vest. 1951, 164). Še veliko več napak imamo pa pri tolmačenju sl. 15, na kateri so objekti slovanske periode. Avtor jih tolmači kot: »Staroslovanski predmeti belobrdске kulturne skupine, najdeni v inhumacijskih grobovih na dvorišču SAZU leta 1951. Lonci-žare, zapestnice, polmesečna uhana, železen kresilnik, ovratnice«. V resnici bi se pa morala legenda glasiti: staroslovanski predmeti köttlaške in prehodne skupine (ljubljske nekropole so bile doslej štete v köttlaško, ne pa belobrdsko kulturno skupino), najdeni v skeletnih grobovih na dvorišču SAZU in ostalih grobiščih v Ljubljani ter v silosih: lonci, najdeni v silosih (nerazumljivo, kako so sedaj postali grobne žare — glej Arh. vest. 1951, 165 sl.), obsenčna obročka, luničasta uhana, belobrdski uhan, nož, kresilo, ogrlica in zapestnice iz grobov v Ljubljani.

To so neke splošne opombe. Mestni muzej je z izdajo tega vodnika želel nekako preškočiti »Zgodovino mesta Ljubljane«, ki se pripravlja in tiska žal že v nedogled. Čudno je, da se avtor v svojih citatih sklicuje na to edicijo, ki jo je mogel videti samo v rokopisu. In ravno s tem in v zvezi z avtorjevimi citati drugih člankov in razprav, katere, bodimo dosledni, ni niti prečital, je Mestni muzej napravil sebi in drugim s to svojo izdajo kaj slabo uslugo. Sklicevanje, sicer splošno, vendar pa za nedokazane in napačne trditve, na druge avtorje, pomeni tudi nesolidnost takih avtorjev. Tako imamo poleg izrazite znanstvene površnosti v tem delu tudi še lepo število znanstvenih napak. Zeleti bi pa biló, da take in podobne publikacije tako avtorji, kakor izdajatelji v bodoče jemljejo veliko bolj resno, kakor je pričujoči »Vodnik«, ki ga je žal Mestni muzej izdal celo v francoskem prevodu.

Jos. Korošec-Jos. Klemenc

Radomír Pleiner, Výroba železa ve slovanské huti u Zelechovic na Uničovsku (Rozpravy Československé akademie věd, Ročník 65, Rada SV, sešit 6, Praha 1955), 52 str., 11 slik v tekstu, T. I—XIV, 1 priloga, ruski in nemški povzetek.

Českoslovaška akademija znanosti je v svojih Razpravah izdala zanimivo razpravo Radomíra Pleinera, ki obravnava slovanske topilnice za železo v Zelechovicah. Del teh topilnic je bil odkrit že leta 1930. V kasnejših letih so pa našli še nekoliko topilnic. Tedaj jih je Schirmeisen (Verhandlungen des Naturforschenden Vereines, 1931, 128 in Sudeta XI, 1935, 104 sl.) najprej datiral v prvo polovico I. tisočletja n. e., kasneje pa od IX.—X. stoletja n. e. glede na tam najdeno keramiko, vendar pa označil kot germanske. Nova raziskovanja na tem mestu so bila zopet začeta leta 1950, v glavnem, da bi se kontrolirala starejša. Ob tej priliki so bile odkrite tudi še druge peči (sumarni rezultati so bili objavljeni v Archeologický rozhledy 1954).

Topilnice, ki so bile približno 1,0—1,5 m dolge, so bile v vrstah in vkopane v zemljo ali v puhlico. Pred pečmi je bil jarek okoli 0,60 m globok ter 1,0 do 1,50 m širok. Dolg je bil pa okoli 21 m. Od jarka je v vsako peč vodil predor. Iz same peči je bil izdelan lijakast predor. Za pečjo je bila manjša vdolbina. Med njo in rovom, ki je vodil iz peči, je bil ozek kanal, ki je imel v premeru 3—4 cm in ki je rabil za umetno dovajanje zraka. Notranjost peči, kakor tudi samo ognjišče, je bila obzidana na poseben način. Plašč, ki jih je obdajal, je bil izdelan iz plasti gline, ki se je držala puhlice; nato je sledila bela peščena plast in končno svetlo rdeča peščena plast. Notranja dolžina peči, pri primerih, ki so se mogli točno izmeriti, je bila okoli 119 cm, širina pa 64—84 cm, medtem ko je imel predor, ki je vodil iz rova peči, 30—28 × 52 cm v premeru; a rov, ki je vodil iz peči, 25—27 cm v premeru.

Poleg ugotovitve lege in oblike peči je pomemben tudi način taljenja rude, ki so jo pridobivali tako rekoč v neposredni bližini. Glede na relativno majhne peči se je v času enega taljenja moglo iztali približno le 5 kg težki kos kovine ali železa. Ugotovljeno je tudi, da je pri tem dosegla temperatura 1400—1450°C, čeprav se je začela železna ruda taliti že pri temperaturi okoli 500°C. Vendar so pa pokazale analize, da je temperatura dosegla omenjeno višino.

Nova datacija, ki jo glede teh peči postavlja Pleiner, naj bi padala v čas od VIII. do prve polovice IX. stoletja. To datacijo je Pleiner ravno tako napravil na temelju tu najdene keramike, ki jo omenja že Schirmeisen, a ki jo je našel